

Leraren vluchten te vaak in regelbaantjes, vindt Ton van Haperen. Ze kunnen beter hun kennis verdiepen en leraar blijven.

Marlies Hagers

“NIEMAND HEEFT het lesgeven in zijn vingers, de ‘natural born teacher’ bestaat niet. Het is voor iedereen hard werken”, zegt Ton van Haperen, leraar economie en publicist. Maar, zegt hij ook, hopeloze gevallen zijn er maar heel weinig. Met andere woorden: het valt te leren, voor de klas staan. Met de nadruk op *leren*.

Dat zijn hoopvolle woorden bij de voortdurende zorgen over het dreigend lerarentekort en de povere prestaties van het onderwijs. Ze sluiten ook aan bij het advies van de commissie-Rinnooy Kan om leraren te stimuleren zich te ontwikkelen in hun vak en hen te belonen als ze dat doen. Toch ziet Ton van Haperen het somber in. “Ik kom bestuurders tegen”, zegt hij, “die kanttekeningen bij dat rapport plaatsen waarmee ze in feite nu al zeggen ‘ik ga dat niet uitvoeren’.”

Ton van Haperen (48) staat ruim 20 jaar voor de klas. Hij is leraar economie op het Rythovius College in Eersel en lerarenopleider aan de Erasmus Universiteit in Rotterdam. Hij schrijft columns voor *het Onderwijsblad* van de Algemene Onderwijsbond AOb. Onlangs publiceerde hij zijn boek *De ondergang van de Nederlandse leraar*, waarin hij vanuit zijn ervaring als leraar reageert op de stroom negatieve berichten over de staat van het Nederlandse onderwijs. Iedereen krijgt ervan langs in zijn boek: de politici, de lerarenopleiders, de managers, de leraren. Maar in het drama dat hij beschrijft, blijft hij zelf overeind. In een gesprek met hem wordt duidelijk hoe dat kan: hij houdt van lesgeven. “Je gooit de deur dicht, jij staat daar met die groep kinderen iets te doen waardoor je iets voor hen betekent.”

SJOEMELEN Maar die “romantiek van het leraarsberoep” wordt zeker niet door alle leraren beleefd. “Tweedegraads leraren die nu beginnen, hebben het heel zwaar”, zegt Ton van Haperen. “Helemaal als het zwakke havo-leerlingen waren die op de lerarenopleiding hebben gezeten. Die krijgen daar buitengewoon weinig vakinhoud. De vertaalslag naar wat bij leerlingen werkt, kunnen ze niet maken: het sjoemelen met abstracte wetenschappelijke kennis, bedenken hoe je die kennis begrijpelijk maakt, ontdekken of kinderen de som die je ze laat maken wel aan kunnen met wat je ze hebt verteld.” Het enige houvast dat die leraren hebben is het lesboek, zegt hij. Dat boek heeft langzamerhand de taak van de leraar overgenomen en is “allerlei

Vluchten kan niet meer

FOTO'S JOYCE VAN BELKOM

didactische dingetjes gaan bedenken. Die leraar denkt dat ie dat precies zo moet doen – na paragraaf 2 komt paragraaf 3 en altijd de toets van het boek. Zo’n leraar is niet bij machte zelf in de inhoud van de stof beslissingen te nemen. Met het zweet in de handen staat hij voor de klas.”

Het rare is dat het systeem die leraar niet helpt, meent Van Haperen. Dat zegt niet: verdiep je in de stof, haal een master, ga verder leren, dan gaat het beter en wordt het leuker. “Er bestaat een vals beeld dat lesgeven iets is dat je niet tientallen jaren volhoudt. Dat een heel leven voor de klas staan een armoedig bestaan is. Schoolleiders voeden dat beeld. Ze stimuleren leraren niet zich in hun vakgebied te ontwikkelen, ze bieden hen juist een uitweg uit de klas door te zeggen ‘nou, dan doe je dat erbij in plaats van in de klas en dan is het best leuk toch?’”

Je ziet leraren vluchten, zegt Van Haperen. “In projecten helpen opzetten bijvoorbeeld, of met briefjes absentes bijhouden. Het is het voorportaal van het management. Want als je in dat administratieve werk je best doet, dan komt de volgende functie eraan, die ook nog eens beter wordt beloofd.”

Managers, zegt Van Haperen, hebben met de autonomie die ze gekregen hebben een onderwijsorganisatie opgebouwd door allerlei nieuwe functies te creëren. Dat hoort bij het managementdenken: mensen moeten op kunnen klimmen en niet blijven hangen in wat ze al deden. “Promotie maken doe je door van functie te veranderen. En dus niet door leraar te blijven.” In het plan van Rinnooy Kan komt daar nu opeens het opleidingsniveau dwars doorheen, dat vinden die managers niet leuk. Maar, zegt Van Haperen, “Rinnooy Kan wil die beloningsstructuur naar functie niet afbreken.” Met andere woorden: er zal dus wel niks veranderen. Want geld blijven uitgeven aan het functiegebouw en dan ook nog eens aan scholing, dat gaat niet lukken.

SLACHTOFFERROL De verkeerde prikkels maken ook dat leraren in de ogen van managers vaak ‘niet vooruit te branden zijn’. Ton van Haperen spaart zijn collega’s niet. Ja, ze plaatsen zich gemakkelijk in de slachtoffersrol. Ja, er zijn er zat die van vakantie tot vakantie hun tijd uitzitten. En ja, een collega die hogerop wil, heet al gauw een uitloper. Maar Van Haperen heeft er

ook begrip voor. “Het is net als in een fabriek. Je wordt als productiemedewerker behandeld en zo ga je je gedragen. Leraren moeten heel veel leerlingen verwerken. Als er dan iemand is die zijn nek uitsteekt en iets anders mag, heb je daar last van. Voor je het weet moet je weer een klas overnemen.”

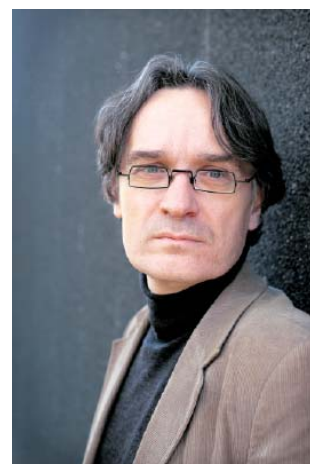
Leraren moeten zelf het initiatief willen nemen om zich hoger te

scholen, vindt Van Haperen. Het moet dus iets opleveren. Eerst tijd en dan meer salaris. “Maar ja, er is een lerarentekort en er is een urennorm, dus de context waarin dat allemaal moet plaatsvinden is heel ingewikkeld.” En wat hij ook belangrijk vindt: er moeten inspanningen verricht worden. “Dat je ziet, je krijgt het niet zomaar. Want dat is nu wel zo, hoor. Is er weer iemand die zegt ‘ik word

voortaan zorgcoördinator’. Die is vier keer een middag weg en dan is hij het. Wat hij gedaan heeft, weet niemand. Een cursus, ja. Daar is fors voor betaald, dus op die cursus gaan ze niet zeggen ‘u kunt niet gaan zorgcoördineren want u bent er niet goed in’. Nee, je bent daar gewoon vier keer, je leest wat en dan heb je die functie. Status heeft dat dus niet. Maar zo iemand gaat wel lessen inleveren en slecht nieuws gesprekken houden de hele dag, en intussen moet jij een volle bak draaien.”

DREMPEL De tweedegraads lerarenopleidingen zouden van Ton van Haperen morgen opgedoekt mogen worden. “Ik zie er het nut niet van in. Ga een vak studeren, zeg ik altijd, het liefst met master en al.” Het idee dat hier en daar geopperd wordt om juist de eerste-graadsopleidingen af te schaffen, zodat afgestudeerden geen drempel meer over hoeven om leraar te kunnen worden, is volgens Van Haperen niet nodig. “Zo gaat het al. Al mijn studenten werken. Ze zijn afgestudeerd, ze zoeken een baan en tegelijk schrijven ze zich bij mij in voor een jaar. Eén dag op de universiteit, de rest voor de klas.” Toegespitst op het vak dat je geeft, heeft zo’n opleiding ook zin, volgens Van Haperen. “De omgang met het schoolvak, de vertaalslag vanuit de wetenschap, dat vinden beginnende leraren moeilijk. Ze snappen vaak niet waarom hun leerlingen iets niet begrijpen. Dat heb ik zelf precies zo meegeemaakt. Ik had dan wel economie gestudeerd, maar veel dingen begreep ik pas toen ik er les in moest geven. Elke avond zat ik tot elf uur lessen voor te bereiden. Puur uit overlevingsdrang.”

Dat blijft je houden, zegt hij, al geef je 20 jaar les. “Op den duur gaat het makkelijker, maar het blijft lezen, nadenken, voorbeelden vinden, anekdotes verzinnen. Als je dat niet doet, wordt de volgende les niks. Ik heb nu een moeilijke 5 havo klas. Ze hebben verplicht economie en dat vinden ze helemaal niks. Ik heb daar bijna alleen meisjes en ze hebben allemaal onvoldoendes voor wiskunde. In het begin was het ronduit vijandig in die klas, zo van ‘ik ga dit hier gewoon niet doen’. Ik moet er elke keer hard voor werken om die verbinding met ze te maken. Maar... de eerste toets is goed gemaakt, eigenlijk is het nu best gezellig en er wordt wat geleerd. Het klinkt als een lullig cliché, maar daar doe je het voor.”

Ton van Haperen
‘Weg met die tweedegraads opleidingen’